

ETNOLOŠKI VERSUS ANTROPOLOŠKI PRISTOP

NATALIJA VREČER

Povzetek

Avtorica govori o etnološkem in antropološkem pristopu, ki sta komplementarna, vendar pa se med seboj tudi razlikujeta. Analogno kot velja za razmerje med etnologijo in antropologijo velja tudi za etnološki in antropološki pristop, gre torej za različne stopnje raziskovanja. Po avtoričinem mnenju antropološki pristop obsega celostni, primerjalni vidik ter načelo kulturnega relativizma. Prav tako tudi posega na mikro in makro nivo, zajema etičen in emičen vidik, zato se mu avtorica vsekakor ne namerava odreči, spodbuja druge, da uporabljajo tisti vidik, ki ga pri raziskavi najbolj potrebujejo, saj ni nevarnosti, da bi nas antropologija oddaljila od naše tradicije, temveč je prav to edini način, da v luči prihodnosti in napredka v njej tudi ostanemo.

Summary

The authoress speaks about the ethnological and anthropological approaches, which are complementary, nevertheless, they also differ slightly between themselves. Following the analogy between ethnology and anthropology, the same could be applied for the ethnological and anthropological approaches, in these terms, we can speak about the different phases of research. The anthropological approach comprises the holistic and comparative point of view, as well as the cultural relativism. It also includes both, the micro and macro levels, the ethic and emic dimension, therefore, the authoress is not interested in limiting herself to only the ethnological approach. On the contrary, she encourages others to use what they need from anthropology, as this is also the only way to secure the ethnological tradition in the light of the future development.

Ta tekst bi lahko podnaslovljala tudi kot plaidoyer za pluralizem različnih pristopov. Tako kot v članku, ki sem ga objavila v Glasniku SED, 31 (1991), 1-2, na straneh 20-23, tudi tokrat namreč ne nameravam nikomur vsiljevati naj se opredeli za etnologa oz. antropologa, saj je to stvar posameznikove odločitve. Prav tako ne mislim ponavljati, kar sem pred tremi leti, v istem članku, zapisala o razmerju med etnologijo in antropologijo, saj se s tem še vedno strinjam, bi pa ob tej priložnosti dodala nekaj o etnološkem in antropološkem pristopu ter njihovih epistemoloških razsežnostih.

K tokratnemu pisanju me je vzpodbudil članek prof. Kremenška, ki v Glasniku SED, 33 (1993), 3-4, na strani 7 pravi, da "bi kazalo odpreti razpravo o njihovih skupnih (pri tem ima v mislih etnološki in antropološki pristop, N.V.) metodoloških podlagah, ki so za sodelovanje med njima neogibno potrebne. Odločila sem se torej, da to razpravo začnem, čeprav si že močno želim, da bi tudi v slovenski etnologiji in (sedaj, hvala bogu, lahko že dodam) kulturni antropologiji, lahko nekega lepega dne razpravo o teh dveh oz. eni vedi že zaključili in se raje posvetili sadovom teh dveh znanstvenih ved, se pravi le raziskavam.

Pri tem pa imam tudi svojevrsten užitek, ko se po treh letih v zvezi s to temo spet oglašam, kajti tokrat ne pišem iz ogroženosti in polna "misijonarskih občutkov", da bi ja prepričala čim večje število etnologov, da se ne bi sintezi raziskovalnega dela kar tako odrekli in jo prepustili drugim humanističnim in tudi družboslovnim disciplinam, ki že nekaj let pridno in vedno bolj posegajo po njej, če omenim npr. le antropologizacijo slovenske sociologije, nekatere kvalitetne članke zgodovinarjev o zgodovinski antropologiji, geografska prizadevanja po t.i.kulturni geografiji... Pred tremi leti sem se namreč bala, da ne bomo "zavarovali" svojega napredka, kajti jasno mi je bilo, da bo ANTROPOLOGIJA KOT HUMANISTIČNA SINTEZA vedno bolj zanimiva za mnoge discipline. Tokrat mi je lažje pri srcu, kajti v teh letih sem spoznala, da se antropologija še najbolj bori sama zase, (tudi v etnoloških krogih), da ji je tudi čas zelo naklonjen in pravzaprav ne potrebuje vnetih apologetov. Kajti brez nas bi prišli drugi, mogoče malo mlajši ali pa tujci, ki bi predavali in navdušili sanjarije študentov, tako kot se je, pa nobenemu, lepo prosim, ne povejte, dogajalo tudi z nekaterimi izmed nas.

Rada bi pojasnila, da tokrat z izrazom etnologija mislim predvsem na slovensko etnologijo, z izrazom antropologija pa mislim predvsem na sociokulturno antropologijo anglofonega in frankofonega sveta. Etnologij oz.antropologij je namreč toliko kot je držav v katerih so zrasle, če ne že toliko kot posameznikov, ki se z njima ukvarjajo.

In kaj lahko, tako lahko neobremenjena z občutki ogroženosti, sedaj zapišem o etnološkem in antropološkem pristopu? Najprej mogoče to, da sta to zame dva komplementarna pristopa, ki ju pri svoji raziskavi, sploh, če je ta daljše narave kot npr.magisterij, oba nujno potrebujem. Analogno z razlikami v razmerju med etnologijo in antropologijo vidim tudi razlike v etnološkem in antropološkem pristopu. Tako npr. v poglavju o načinu življenja upoštevam različne kulturne elemente, tu je moje delo etnografsko, saj obsega zapise s terena in prehaja v etnološko stopnjo, ko upoštevam tudi medkulturne primerjave, druga poglavja moje naloge pa so bolj teoretska in vsebujejo zgodovinski, metodološki, psihosocialni in pravni vidik, vse to pa sestavlja antropološko sintezo. No, sedaj sem vam izdala že skoraj malo preveč o svoji še nedokončani magistrski nalogi, zato bom stvari pojasnila še z drugega zornega kota.

Pomembno se mi namreč zdi tisto, čemur bi se etnologi odrekli, če bi zavrnilo t.i.antropološki pristop. Najprej bi tu omenila primerjalni vidik, ki sicer po Levi-Straussu (1963), Peoplesu in Baileyu (1988) in drugih avtorjih spada v etnološko stopnjo, a je bil v slovenski etnologiji kljub temu preveč zanemarjen. Potem bi kazalo omeniti celostni vidik, z zanemarjanjem metodologije in psihološkega vidika je bila celostna podoba naših raziskav precej okrnjena. Kot vemo pa sta celostni in primerjalni vidik antropološka vidika par excellence, temu bi lahko dodali, (sicer vedno sporni, a nikoli zares zavrženi) kulturni relativizem, ki se zaradi svojega humanističnega bistva tema dvema vidikoma pridružuje.

Rada bi pojasnila tudi to kaj je mene najbolj "vleklo" k antropološkemu pristopu, poleg že zgoraj omenjenega. V pomanjkanju različnih metod za raziskovanje ter poznavanja različnih konceptov in teorij, sem ugotovila kot študentka, da če posegam le po socioloških ni dobro, saj lahko moja seminarska naloga dobi očitek, da je sociološka, če upoštevam le psihološke mi lahko očitajo preveliko psihologizmov ipd. in tako sem ugotovila, da edino takrat OSPANEM ETNOLOGINJA, ČE UPORABLJAM ANTROPOLOŠKO METODOLOGIJO. Ta je pač bolj razvita in nudi številno orodje za preučevanje. Manj pomembno se mi zdi to, da si rečem, da sem tudi antropologinja, če upoštevam antropološki vidik, zato moji prispevki nosijo enkrat naslov etnologija, drugič antropologija, ali celo etnografija, pri tem so zame vsi enakovredni, razlikujejo se le v tem, da predstavljajo različne razvojne stopnje raziskovanja, ki so komplementarne, zato druga drugi potrebne. Na ta način je zavarovana tudi tradicija, saj še vedno "delam" slovensko etnologijo, prav tako kot tudi antropologijo.

Naslednja pomembna razlika med etnološkim in antropološkim pristopom se mi zdi v poseganju po mikro in makro nivojih. Za etnološki pristop je značilno zanimanje za mikro nivo in lokalne specifičnosti. Tako je npr. prof. Kremenšek leta 1991 zapisal: "Vendar se zdijo, kot rečeno, specifično etnološki in zato tudi etnološko posebej plodni tisti prispevki, ki izhajajo iz mikroravnini, iz okvirov, ki bi jim v nekem smislu lahko pripisali domoznanski značaj."¹ Slovenska etnologija se je osredotočila predvsem na mikro raven, tu pa se pojavi vprašanje, kako lahko neka družba postavi sebi ogledalo, če ne pozna drugih družb. Če se odpovemo makro nivoju (kombinacija mikro in makro nivoja je antropološka značilnost par excellence), se odpovemo tudi univerzalijam in testiranju veljavnih teorij o obnašanju. Ali ni prav antropologija tista, ki z interkulturnimi primerjavami, skozi svojo zgodovino revidira in dopolnjuje teorije o človeškem obnašanju? Ali ne gre za ta vprašanja tudi takrat, ko nas zanima način življenja? Primerjalni vidik in načelo kulturnega relativizma, ki poudarja relativno vrednost različnih načinov življenja omogočata, da se vsaj delno izognemo etnocentrizmu, kolikor je to sploh mogoče, saj ta kljub vsemu ostaja eden izmed temeljnih etnoloških in antropoloških problemov.

Antropološki pristop pa kombinira oba vidika emičnega (angleško: emic) in etičnega (angleško: etic). Emičen vidik je vezan na eno kulturo, z njim preučujemo kako so kulturni elementi med seboj povezani, na ta način dobimo "subjektivne" pomene, ki jih ima neka skupina, saj gleda na stvari iz vidika domačinov. Ta pristop je blizu našemu domoznanskemu. Etičen pristop pa temelji na opazovanju človeškega obnašanja iz prve roke in se nanaša na razvoj in aplikacijo modelov, ki so izšli iz teorije ali neposrednega opazovanja z udeležbo. Prav tako kot sta oba pristopa značilna za antropologijo, sta bila (redkeje sicer) zastopana v etnologiji. Tudi tu je ena izmed stičnih točk med vedama, ko težko ločimo eno od druge, vsekakor pa nima smisla vede omejevati le na določen pristop.

Upam, da ta prispevek ne bo zelo podaljšal razprave o etnologiji in antropologiji. Želim si namreč že časov, ko se bomo v naši srenji pogovarjali o tem, kaj smo mi

edinstvenega doprinesli k SVETOVNI ZNANOSTI in ne le kako dolgo bomo še sami izbirali zaostajanje za njo.

Opombe:

1. Kremenšek S.,(1991), Za uvod, v: Vzporednice slovenske in hrvaške etnologije -7, Formatisk, Ljubljana, str.7

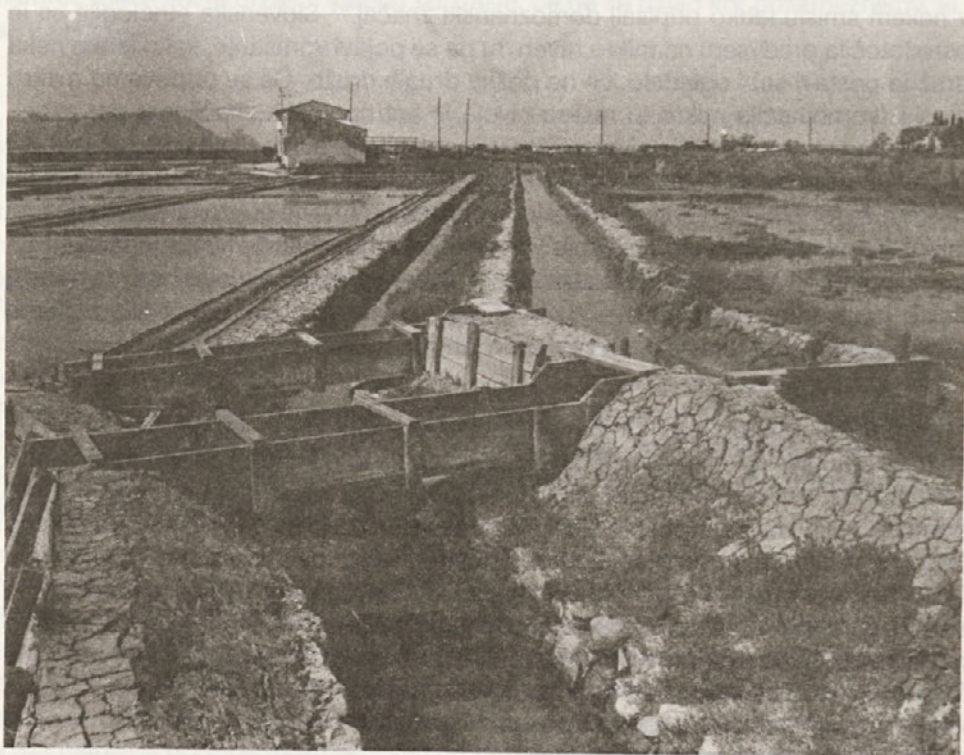
Ostala literatura:

Kremenšek S., Razhajanja, v: Glasnik SED, 33 (1993), 3-4, str.2- 8.

Levi-Strauss C., (1963) 1978, Strukturalna antropologija, Stvarnost , Zagreb.

Peoples J.in Bailey.G., (1988) Humanity: An introduction to Cultural Anthropology, West Publishing Company, New York.

Vrečer N., Etnologija ali/in kulturna antropologija: to je zdaj vprašanje, V: Glasnik SED, 31 (1991), 1-2, str.20-23.

Sečoveljske soline (foto: M. Ravnik)